

DOI: 10.18523/Ісmp2522-9281.2024.10.242-247

Оксана Павленко

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Київ, Україна

o.pavlenko@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6369-6082>

Oksana Pavlenko

National University of Kyiv-Mohyla Academy

Kyiv, Ukraine

o.pavlenko@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-6369-6082>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Shevchuk, Yuri I. (2022). *Beginner's Ukrainian: with interactive online workbook* (Шевчук, Юрій І. *Українська мова для початківців*). Third integrated edition. New York: Hippocrene Books, Inc.

Геополітичні та світоглядні реалії сьогодення змінюють погляд світової спільноти на Україну. Після Революції гідності та головно в часи загарбницької російсько-української війни, в якій українці проявляють надзвичайну стійкість і мужність, на Заході значно зростає інтерес до української мови та культури. До прикладу, у 2023/2024 навчальному році значно зросла кількість охочих вивчати українську мову в Гарвардському університеті. Важливим у цьому контексті є питання створення якісної навчально-дидактичної літератури для вивчення української мови як іноземної. Саме таким посібником є навчальне видання Юрія Шевчука «Українська мова для початківців».

Навчальний посібник адресований дорослим студентам — носіям англійської мови. Як зазначено у вступі, методичний доробок покликаний допомогти широкому колу осіб, які вивчають українську мову як самостійно,

так і під керівництвом викладача. Рецензоване видання має вмотивовану, чітку структуру, зокрема: вступ, 15 лекцій (уроків), додатки, тематичний покажчик та словник. Лекції умовно можна поділити на дві частини. До першої з них належать три початкові уроки, спрямовані на опанування української абетки, формування навичок читання та письма, засвоєння основних інтонаційних конструкцій. У них доступно та вичерпно представлено відомості про фонетичну систему сучасної української мови. Літери подано дозовано, групами; щоб полегшити засвоєння українських фонем, наведено приклади англійських слів, у яких вимова звуків максимально подібна до українських. Так, голосний /a/ українською вимовляємо як /a/ в англійському слові «*palm*», голосний /e/ — як /e/ в слові «*bed*», голосний /i/ — як /i/ в слові «*feet*» тощо. Другу частину (лекції 4–15) вибудовано за тематичним принципом: уроки містять лексичну тему, граматичний матеріал і завдання. До кожного заняття автор формулює компетенції, що їх студенти мають набути.

Навчальний посібник укладено з урахуванням сучасних досягнень методики викладання іноземної мови як іноземної. Прикметною ознакою доробку є його комунікативна спрямованість, що дає змогу максимально наблизити навчання української мови до реального спілкування. Розмовні теми сприяють формуванню у студентів здатності послуговуватися українською мовою в повсякденних життєвих ситуаціях. Автор вдало добирає лексичний матеріал для посібника, втілений, зокрема, в таких основних темах: «Моя сім'я», «Канікули: цікаво і недорого», «Запрошення на вечерю», «Що нам треба до столу», «У чернігівському готелі», «У подорож до України», «Візит до лікаря», «Щось на згадку з України» тощо. Такий добір дидактичного матеріалу уможливорює формування у студентів міжособистісного комунікативного досвіду, необхідного для спілкування в прогнозованих повсякденних ситуаціях.

Аналізований посібник охоплює чотири види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння та письмо. Значну увагу автор приділяє формуванню лексичної та граматичної компетентності студентів. Комунікативне спрямування рецензованого видання примітно вирізняє його з-поміж подібних методичних видань. Чільне місце в навчальному посібнику автор відводить розвитку усного діалогічного мовлення студентів. Кожну лекцію розпочинає діалог, тематично підпорядкований розмовній темі заняття. Щоб полегшити розуміння діалогу, автор подає його переклад англійською мовою і нотатки, що коротко пояснюють студентам невідомі з попередніх занять граматику та лексику.

Граматику в навчальному посібнику автор уводить у безпосередньому зв'язку з розвитком комунікативних умінь. Пояснення граматичного матеріалу викладено англійською мовою, досить стисло, чітко та доступно. Показово, що автор видання акцентує увагу студентів не лише на граматичних правилах, а й на функціях, які виконують певні граматичні структури в реальному спілкуванні. Для закріплення граматичного матеріалу розроблено систему усних і письмових вправ. Більшість із них спрямована на розвиток комунікативних навичок. Як порівняти з вітчизняними методичними виданнями, рецензований навчальний посібник вигідно вирізняється системою завдань на формування діалогічного мовлення студентів. Особливо відзначимо вправи на реплікування, які покликані розвивати в студентів навички говоріння. Система окреслених завдань домінує впродовж усього курсу. До вправ подано моделі як зразок для реплікування, для зручності введено позначки: *cue (C)*, *question (Q)*, *answer (A)*. Кожну репліку моделі автор маркує відповідною позначкою *C*, *Q* чи *A*, що не лише сприяє виробленню у студентів навички будувати діалог, а й розвиває чуття української мови. Варіативність пропонованих мовленнєвих завдань уможливило доведення навички до автоматизму.

Не меншої уваги в рецензованому посібнику, на наш погляд, заслуговують рольові вправи для роботи в парі. Наприкінці кожного уроку студентам запропоновано сценарій, який вони повинні розіграти з партнером, послуговуючись граматичним і лексичним матеріалом, вивченим на занятті. Такі вправи дають змогу під час навчання створювати ситуації, максимально наближені до реального спілкування. Рольові завдання зацікавлюють, мотивують студентів, стимулюють їхню мовленнєво-мисленнєву активність, навчають стратегій і тактик ведення діалогу. Заслугою автора є детально описані сценарії кожного скетчу.

Цікавими також є проблемно-пошукові вправи, які студенти виконують, використовуючи інтернет-ресурси. Наприклад, на шостому занятті автор пропонує студентам звернутися до Вікіпедії і з'ясувати, до яких областей належать населені пункти *Біла Церква*, *Богодухів*, *Горлівка*, *Жмеринка*, *Кривий Ріг*, *Миргород*, *Ніжин*, *Олександрія*, *Сарни* та які водойми розміщені на їхній території. Такі завдання не лише розвивають комунікативні компетентності студентів, а й викликають пізнавальний інтерес до країни, мову якої вивчають, спонукають до пошуку додаткової інформації про Україну. У посібнику також представлено вправи для роботи і з монологічними текстами, щоправда, розроблена система завдань

до них не така різноманітна, як до діалогічних текстів, здебільшого це вправи на переклад і відтворення змісту прочитаного.

Незаперечною перевагою навчального доробку є інтерактивний робочий зошит, що уможливорює багаторазове прослухування діалогів, текстів і завдань посібника. Зазначимо про високу якість аудіозаписів — вони виконані професійно, вишуканою українською літературною мовою. Озвучили записи носії сучасної української мови різних регіонів, вікових і гендерних груп, що дає змогу студентам насолодитися живим українським мовленням, відчувати варіативність української вимови. Особливо це важливо для студентів, що перебувають поза мовним оточенням. Інтерактивний робочий зошит вміщує ключі до завдань, що уможливорює використання навчального посібника для самостійного вивчення української мови.

Перевагою навчального видання вважаємо розлогі та продумані додатки. Вони вміщують основні лінгвістичні терміни, які використано в підручнику; граматичні таблиці; деякі українські імена та назви міст України. Глосарій базової лінгвістичної термінології та граматичні таблиці допомагають студентам систематизувати й узагальнити теоретичний матеріал, поданий у посібнику. Досить корисним вважаємо додаток, де студенти можуть докладно ознайомитися з українськими антропонімами й топонімами. Автор подає не лише перелік українських імен, а й закінчення вокатива, пестливу форму, англійську транслітерацію та відповідник імені, а до чоловічих імен — ще й утворені від них імена по батькові. Презентуючи типові українські прізвища, автор акцентує увагу на різниці чоловічих і жіночих антропонімів прикметникового походження. Інформацію про топоніми наведено в такій послідовності: назва міста, до якого роду належить, англійська транслітерація, похідний прикметник, водойма, на якій розташований населений пункт. Наприклад, *Вінниця, f; Vinnytsia; вінницький; р. Південний Буг — the Southern Buh River.*

Беззаперечним здобутком методичного доробку є словник, що налічує понад 80 сторінок. Хоч автор і називає його «Українсько-англійський та англійсько-український словник», однак, на наш погляд, таке найменування не висвітлює його змісту. Укладений словник — це двомовна скарбниця комунікації. Унікальний підхід до його створення вигідно вирізняє рецензований навчальний посібник з-поміж вітчизняних методичних видань. Крім перекладу лексем, автор наводить приклади найбільш час-

тотних поєднань слів у словосполучення, супроводжуючи їх граматичними позначками-коментарями. Наприклад, *адвока́т, т, lawyer, attorney, counsel*; *вчі́тися на ~а* be trained as a lawyer; *зверта́тися до + G (найма́ти + А.) ~а* turn to (hire) a lawyer; *працюва́ти ~ом* work as a lawyer. Такий підхід до укладання словника як додаткового засобу вивчення української мови без перебільшення є новаторством у методиці викладання української як іноземної. Словник дає змогу студентові не тільки поповнити лексичний запас, а й усвідомити, як та чи та лексема функціонує в реальній комунікації, відчути логіку української мови. Цінною також є передмова-інструкція до словника, позаяк вона дає поради студентам, у який спосіб роботу зі словником можна зробити максимально ефективною та цікавою.

Рецензована праця вийшла друком у Нью-Йорку, тому цілком очікувано, що вона певною мірою віддзеркалює надбання лінгводидактики української етнічної спільноти західної діаспори. Відрадно, що автор намагається дібрати такий навчальний матеріал, який уможливилоє поєднання традиції діаспорних дидактів і закономірності розвитку живої мови, якою послуговуються в Україні. Зокрема, автор є прибічником використання Харківського правопису 1928 р. як чинного, утім паралельно вводить і загальноновживану лексику, яка узвичаїлася в українській мові на теренах України за радянських часів. Наприклад, поряд із лексемою «вакації» автор подає синонім «канікули». Значно важче зблизити граматичні та орфографічні норми сучасної української мови, якими послуговуються лінгводидакти української діаспорної школи та материкової. Хоч нова редакція Українського правопису 2019 р. дещо й згладила відмінності з Харківським правописом 1928 р., однак вони ще залишаються очевидними. Ми дотримуємося думки, що Харківський правопис відповідає внутрішнім законам української мови, а його скасування в 1933 р. було цілеспрямованою політикою радянської імперії, скерованою на нищення українства. Утім, уважаємо, що різницю в написанні та слововживанні не варто нівелювати. Це стосується слів іншомовного походження, зокрема їх правопису (*діялог, діагноз, офіціант, спеціальність, вегетаріанський, геніяльний*), відмінювання (*до кіна, біля метра*), а також утворення форми кличного відмінка деяких пестливих іменників м'якої групи (*Оле, Гале, бабусе, Лесе*), належності до категорії роду (*звичайна аспіри́на*). На нашу думку, такі розбіжності в жодному разі не применшують цінності рецензованого видання, лише вимагають певного методичного

супроводу для ефективного викладання української мови як іноземної за цим посібником на теренах України.

Не можемо оминати високою оцінкою дібрані тексти посібника. Авторів вдалося поєднати лексичний матеріал зі щоденного життя молоді, докільля, лінгвокраєзнавчий матеріал про Україну. У текстах віддзеркалено відомості про українську культуру, історію, географію, звичаї, традиції тощо. Не менш важливими є ілюстрації, які значно полегшують сприйняття навчального матеріалу. Зауважимо, що третє видання значно виграє проти попередніх, позаяк автор замінив частину ілюстрацій на більш актуальні, що відображають реалії сучасної України.

Важливо, що навчальний посібник «Українська мова для початківців» апробовано в Колумбійському університеті та в літній школі Гарвардського університету. Він отримав схвальні відгуки як від студентів, так і від колег. Сподіваємося, що це видання допоможе багатьом охочим опанувати українську мову як за кордоном, так і в Україні та спонукатиме лінгводидактів до створення нових методичних доробків.

Матеріал надійшов 24.07.2024

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)